

УДК 343.71

М. О. ВОЛОШИНА,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності та спеціальної техніки факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

РІЗНОВИДИ ОПЕРАТИВНОГО ПОШУКУ ПЕРВИННОЇ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Розглядаються існуючі точки зору щодо різновидів оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації, аналізується емпіричний матеріал та пропонується авторське бачення окресленої тематики.

Ключові слова: оперативний пошук, первинна оперативно-розшукова інформація.

Сьогодні, ситуація зі злочинністю в країні доволі важка, вона постійно знаходиться в зоні підвищеної уваги громадськості, і, не дивлячись на зусилля, що вживаються органами влади, відчутних зрушень, саме для населення видимих зрушень, тут не відбувається. У зв'язку з цим методи та способи протидії злочинності, що використовувалися для протидії злочинності ще 20–30 років тому, сьогодні повинні бути іншими або в значній мірі вдосконалюватися. Тобто, сьогодні існує нагальна необхідність постійної ціленаправленої державної діяльності на забезпечення від злочинних посягань людини та в цілому суспільства, тобто, соціально-корисної державної діяльності. Одним із згаданих видів діяльності є оперативно-розшукова діяльність (далі – ОРД), під час якої за допомогою наявних сил, заходів та засобів досягається ефективний результат в процесі протидії злочинності, зокрема у виді здійснення оперативного пошуку первинної оперативно-розшукової інформації. Однак, сучасна теорія ОРД характеризується триваючою та жвавою дискусією щодо визначення як самого поняття «оперативний пошук» так і похідного від нього «оперативний пошук первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України» та їх різновидів. Враховуючи вказане, вважаємо доцільним визначитись із існуючими точками зору та запропонувати власну.

Взагалі в теорії оперативно-розшукової діяльності існують декілька різнопланових думок щодо визначення змісту дефініції «оперативний пошук» та його місце перебування і системі різних оперативно-розшукових процесів.

Наприклад, перша група вчених виходить із того, що оперативний пошук обожається із пошуковою діяльністю. Вказане пов'язано і тим, що більшість вчених у сфері оперативно-розшукової діяльності доволі широко визначає саме зміст дефініції «пошукова робота».

Зокрема, І. М. Ніщета запропонував під оперативним пошуком фактів нецільового використання бюджетних коштів розуміти здійснюваний підрозділами БЕЗ комплекс ініціативних оперативно-розшукових і інших заходів, що скеровані на збір, перевірку та використання первинної інформації про факти нецільового використання бюджетних коштів і причетних до них осіб [3, с. 61].

Разом з цим, В. П. Захаров вважає, що пошукова діяльність – це комплекс оперативно-розшукових та інших заходів з організації отримання первинної інформації з ознаками, що свідчать про можливе вчинення особами правопорушень, їх попередня перевірка та прийняття рішень з її реалізації [4, с. 72].

В той же час, слід відмітити, що доволі детально дефініція «пошукова робота» або «оперативний пошук злочинів» була розглянута в наукових працях присвячених висвітленню різних аспектів діяльності таких суб'єктів ОРД як підрозділи по протидії злочинам у сфері економіки, або колишнім підрозділам ДСБЕЗ.

Наприклад, Е. О. Дідоренка, І. П. Козаченка та Я. Ю. Кондратьєва, визначають, що оперативний пошук злочинів – це врегульована нормативно-правовими актами діяльність

підрозділів ДСБЕЗ з отримання, перевірки, систематизації та використання інформації, здобутої в процесі оперативного обслуговування об'єктів та галузей економіки, про ознаки злочинів, а також причетних до них осіб [5, с. 203].

Одночасно з цим, такий вчений як О. С. Тарасенко окреслює дефініції «оперативного пошуку» ознак злочинів, які вчиняються в сфері земельних відносин – як здійснюваний підрозділами ДСБЕЗ комплекс ініціативних оперативно-розшукових та інших заходів, які спрямовані на активне отримання, перевірку, систематизацію та використання інформації про злочини, що вчиняються при проведенні операцій із землею, а також встановлення причетних до них осіб» [6, с. 147].

Разом з цим, Є. М. Моїсєєв та С. І. Ніколаюк, досліджуючи особливості оперативного пошуку ознак злочинів у сфері господарської діяльності, дійшли висновку, що оперативний пошук фактів господарських злочинів – це здійснюваний оперативними підрозділами ДСБЕЗ комплекс оперативних і розвідувальних заходів, спрямованих на активне отримання, перевірку, систематизацію і використання інформації про ознаки злочинів, що посягають на суспільні відносини, які виникають у процесі господарської діяльності, а також осіб, причетних до цього [7, с. 97–98].

Натомість, О. О. Руденко зробив умовивід про те, оперативний пошук ознак злочинів, що пов'язані з незаконною господарською діяльністю, – це здійснюваний оперативними підрозділами ДСБЕЗ комплекс оперативних та розвідувальних заходів, що спрямовані на активне отримання, перевірку, систематизацію і використання інформації про ознаки злочинів, що порушують нормативно закріплений порядок здійснення господарської діяльності, а також осіб, що до них причетні [8, с. 10–11].

Окремо відмітимо, що доволі поширеною ж думка про те, що пошукова робота – це комплекс заходів розвідувального та пошукового характеру щодо збирання інформації про об'єкти, які становлять оперативний інтерес для ОВС, що здійснюється співробітниками оперативних підрозділів з використанням оперативно-технічних засобів і прийомів загальнонаукових та оперативно-розшукових методів, з метою виявлення об'єктів оперативного інтересу, причин та умов, що сприяють вчиненню правопорушень, попередження і розкриття злочинів, а також моніторингу оперативної обстановки на території обслуговування тощо [9, с. 56–57]. Хоча, в свою чергу, В. А. Некрасов займає позицію, стосовно якої пошукова діяльність – це дії оперативних працівників зі встановлення невідомих правоохоронним органам подій злочину і винуватих осіб, злочинів, що готуються або вчинені невідомими особами [10, с. 327], а М. С. Мазуренко визначає, що пошукова робота – це комплекс оперативно-розшукових і розвідувально-пошукових заходів, що здійснюється суб'єктами ОРД для виявлення, перевірки, нагромадження відомостей, які містять нові спеціальні знання і мають значення для виконання завдань боротьби зі злочинністю [11, с. 15].

Тобто, перелічені вчені в своїх роботах ототожнюють поняття пошукової роботи та оперативного пошуку, а можливими шляхами здійснення оперативного пошуку визначають оперативно-розшукові заходи та заходи оперативного (ініціативного) пошуку. Однак на нашу думку вказане є не досить доцільним оскільки здійснення оперативно-розшукових заходів все ж таки на меті має фіксацію конкретних дій особи направлених на підготовку чи вчинення злочину, а оперативний пошук – встановлення відомостей, при цьому не обов'язково з можливістю їх фіксації.

В той же час, мабуть, найбільшою за чисельністю є група фахівців у сфері оперативно-розшукової діяльності які надають визначення «оперативного пошуку» виходячи із того, що він є однією із оперативно-тактичних форм ОРД, а його сутність безпосередньо полягає у проведенні комплексу цілеспрямованих заходів з виявлення, перевірки й нагромадження відомостей, що містять нові (раніше не відомі органам поліції) специфічні знання, які мають значення під час виконання завдань протидії злочинності. Так, Ю. Ю. Орлов визначає оперативний пошук як систему оперативно-розшукових заходів, які організують та здійснюють оперативні підрозділи для виявлення осіб та фактів, що мають значення для діяльності органів внутрішніх справ у боротьбі зі злочинністю [12, с. 6].

Також, доволі близьку за змісту думку висловлюють група російських вчених. Зокрема, в загальному вигляді визначається, що оперативний пошук є не звичайною оперативно-тактично формою ОРД, а є початковим етапом розвідки в оперативно-розшуковому процесі отримання первинної оперативно значимої інформації кримінально-правового характеру, що взагалі включає в себе є систему оперативно-розшукових заходів, які здійснюються органами внутрішніх справ з метою виявлення осіб, фактів, предметів, документів, які становлять оперативний інтерес із обов'язковим закінченням у вигляді факту отримання оперативно значимої інформації про ймовірні скоєні злочини, яка підлягає перевірці в рамках наступних стадій [13, с. 92–93; 14, с. 276].

Тобто, хоча сьогодні відсутня єдина точка зору щодо визначення змісту поняття «оперативний пошук», й похідна від нього дефініція «оперативний пошук первинної оперативно-розшукової інформації підрозділами Національної поліції України», однак, якщо ж аналізуючи всі існуючі твердження щодо «оперативного пошуку» можна дійти висновку, що це комплекс дій оперативного працівника направлений на отримання певних відомостей, які передбачені чинним законодавством направлений на отримання всієї сукупності відомостей, які несуть в собі будь-які ознаки злочинної діяльності чи підготовки до неї певними особами, змін у злочинному середовищі, що можуть передувати перерозподілу сфер впливу, а також інша різні відомості, що відображають раніше не відомі для органів поліції обставини чи події.

Враховуючи вказане, а також матеріали практики слід резюмувати, що класифікувати оперативний пошук доцільно в залежності від наступним критеріїв:

- 1) кількість суб'єктів:
  - одноособовий оперативний пошук;
  - оперативний пошук групи оперативних працівників;
  - оперативний пошук із залученням конфідентів;
- 2) стадії оперативно-розшукової протидії злочинності під час якої здійснюється:
  - оперативний пошук під час отримання та перевірки агентурної інформації;
  - оперативний пошук під час провадження за оперативно-розшуковою справою;
  - оперативний пошук під час оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування;
    - оперативний пошук під час оперативної превенції;
    - оперативний пошук під час судового розгляду кримінального провадження;
- 3) підстав проведення оперативного пошуку:
  - оперативний пошук на підставі Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» без окремого дозволу суду;
  - оперативний пошук на підставі Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» з одночасним винесенням окремим дозволом суду;
- 4) застосування спеціальної техніки:
  - оперативний пошук, що здійснюється без застосування спеціальної техніки;
  - оперативний пошук, що здійснюється із застосуванням спеціальної техніки;
- 5) доцільності використання оперативного гардеробу, негласних імітаційних засобів, передньої розробки легенди:
  - оперативний пошук, що здійснюється без використання оперативного гардеробу, негласних імітаційних засобів, передньої розробки легенди;
  - оперативний пошук, що здійснюється із використанням оперативного гардеробу, негласних імітаційних засобів, та потребує передньої розробки легенди.

Список бібліографічних посилань

1. Климов И. А., Вандышев А. С., Дьячковский С. А. Организация и тактика оперативного поиска : лекция. М., 1998. С. 3.
2. Кутковский В. В. Функции оперативно-розыскной деятельности в уголовно-исполнительной системе России : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. М., 2006. С. 124.

3. Ніщета І. М. Особливості оперативного пошуку фактів нецільового використання бюджетних коштів. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2007. № 1. С. 56–70.
4. Захаров В. П. Особливості пошукової діяльності апаратів ДСБЕЗ з виявлення осіб і фактів, що становлять оперативний інтерес. *Вісник Львівського ІВС при НАВСУ*. 2003. № 3, дод. № 1. С. 67–72.
5. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина : підручник / під заг. ред. Л. В. Бородича. Луганськ : РВВ ЛІВС, 1999. 390 с.
6. Тарасенко О. С. Протидія злочинам у сфері земельних відносин (оперативно-розшукові засади) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2011. 19 с.
7. Моїсєєв Є. М. Оперативний пошук ознак злочинів у сфері господарської діяльності. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2008. № 2. С. 96–106.
8. Руденко О. О. Правові та організаційно-тактичні основи протидії підрозділами ДСБЕЗ МВС України незаконній господарській діяльності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 21.07.04. Київ, 2009. 18 с.
9. Біляєв В. О. Теоретично-правовий аналіз пошукової роботи оперативних підрозділів ОВС. *Вісник Львівського інституту внутрішніх справ*. 2002. № 2 (1). С. 54–62.
10. Некрасов В. А. Розвідувальна діяльність – ефективний напрям оперативно-розшукової діяльності у боротьбі з наркобізнесом. *Науковий вісник Юридичної академії МВС*. 2004. Спецвип. 2. С. 325–330.
11. Мазуренко М. С. Оперативний пошук ознак вчинення податкових злочинів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2011. 20 с.
12. Орлов Ю. Ю. Розвиток форм оперативно-розшукової діяльності на сучасному етапі. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2012. № 1, ч. 2. С. 3–18.
13. Фещук В. С. Оперативно-розшукное обеспечение раскрытия квартирных краж : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. СПб., 2006. URL: <https://www.dissercat.com/content/operativno-rozysknoe-obespechenie-raskrytiya-kvartirnykh-krazh-na-materialakh-guvd-sankt-pet> (дата звернення: 04.03.2019).
14. Шумилов А. Ю. Курс основ оперативно-розыскной деятельности : учеб. 2-е изд. М. : Изд. дом Шумиловой И. И, 2006. 368 с.

Надійшла до редколегії 15.04.2019

УДК 341.73

В. М. ДАВИДЮК,

кандидат юридичних наук,

докторант Харківського національного університету внутрішніх справ

ОКРЕМІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ СИЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Розглянуто організаційні аспекти використання основних сил оперативно-розшукової діяльності підрозділів Національної поліції та резюмується такі особливості.

Ключові слова: основні, сили ОРД, Національна поліція, організаційно-тактичні засади.

Аналіз фахової юридичної літератури та чинного законодавства свідчить, що використання терміну «сили оперативно-розшукової діяльності» та похідного від нього є досить розповсюдженим. Водночас, слід наголосити, що до цього часу серед вчених відсутній консенсус щодо змісту вказаної дефініції, віднесення тих чи інших суб'єктів до основних, допоміжних чи спеціальних сил ОРД.